

הנחיות לסליחות

נאמר בירושלמי ברכות ט, א :

רבי יודן אמר משמיה דידיה: בשר ודם יש לו פטרון, אם באת לו עת צרה אינו נכנס אצלו פתאום, אלא בא ועמד לו על פתחו של פטרונו וקורא לעבדו או לבן ביתו, והוא אומר 'איש פלוני עומד על פתח חצירך' - שמא מכניסו ושמא מניחו. אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן, אם בא על אדם צרה - לא יצווה לא למיכאל ולא לגבריאל, אלא לי צווה ואני עונה לו מיד. הה"ד (יואל ג, ה): "וְהָיָה כִּלְאֵי אִשְׁרָךְ יִקְרָא בְּשֵׁם ה' יִמְלֹט".

והרמב"ם כתב בהקדמה לפרק חלק, ביסוד החמישי מבין שלושה עשר יסודות האמונה:

היסוד החמישי, שהוא יתעלה הוא הראוי לעבדו ולגדלו ולפרסם גדולתו ומשמעתו. ולא יעשה כן למי שהוא תחתיו במציאות מן המלאכים והכוכבים והגלגלים והיסודות ומה שהורכב מהם, לפי שהם כולם מוטבעים על פעולותיהם, אין שלטון להם ולא בחירה מבלעדי רצונו יתעלה. ואין לעשותם אמצעים בשביל להגיע אליו, אלא אליו יתעלה יכוונו המחשבות ויונח מה שזולתו. וזה היסוד החמישי הוא האזהרה על עבודה זרה, ורוב התורה באה מזהרת עליה.

מטעם זה כתבו הרבה פוסקים שאין לומר משפטים מסוימים בפיוטי הסליחות המופנים למלאכים, כדלהלן:

סליחה	מתי נאמרת	נוסח קיים	נוסח מתוקן
מְכַנְּיָסִי רַחֲמִים	בכל יום אחרי נפילת אפיים		יש לדלג על כל הפיוט
מְלַאכֵי רַחֲמִים מְשַׁרְתֵּי עֲלִיּוֹן	סליחות ליום שני	חֲלוּ נָא פָנֵי אֱ-לֹהֵי מִיטֵב הַגִּיּוֹן	נִחַלָה נָא פָנֵי אֱ-לֹהֵי מִיטֵב הַגִּיּוֹן
שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת	ערב ראש השנה	נָא פְלִמְדָה נְכוֹנָה, חֲלֵי פְגִימֵימְלָכָךְ בְּתַחֲנִנָה (כך מופיע בחלק מהסידורים)	נָא פְלִמְדָה נְכוֹנָה, אֲחַלָה פְגִימֵימְלָכִי בְתַחֲנִנָה
ה' ה' א-ל רחום וחנון	יום חמישי של עשי"ת, נעילה	מִדַּת הַרְחָמִים עָלֵינוּ הַתְנַלְגָּלִי. וְלִפְנֵי קוֹנֵן תַּחֲנִינֵינוּ הַפִּילִי. וּבְעֵד עַמָּךְ רַחֲמִים שְׂאֲלִי. כִּי כָל־לֵבב דְּגִי וְכָל־רֹאשׁ לְחֲלִי	מִדַּת הַרְחָמִים עָלֵינוּ נְגַלְגָּלָה, וְלִפְנֵי קוֹנֵנוּ תַּחֲנִינֵנוּ נְפִילָה, וּבְעֵד עַמָּנוּ רַחֲמִים נְשַׂאֲלָה, כִּי כָל לֵבב דְּגִי וְכָל רֹאשׁ חֲלָה

כמו כן, אין לומר בימינו על העיר ירושלים שהיא מושפלת וכד', שלא נהיה חלילה דוברי שקרים לפני ה', ולא כפויי טובה על בניינה ופריחתה של ירושלים, ויש לכוון את הדברים להר הבית שלדאבוננו נתון ביד זרים. ולכן יש לשנות את המשפטים הבאים:

סליחה	מתי נאמרת	נוסח קיים	נוסח מתוקן
זְכוֹר בְּרִית	ערב ראש השנה, נעילה	הַעִיר הַקֹּדֶשׁ וְהַמְחֻזָּזוֹת. הִיוּ לְחַרְפָּה וּלְבָזוֹת. וְכָל־מִתְמַדִּיָּה טְבוּעוֹת וּגְנוּזוֹת	הַעִיר הַקֹּדֶשׁ וְהַמְחֻזָּזוֹת. הִיוּ לְחַרְפָּה וּלְבָזוֹת. וְכָל־מִתְמַדִּיָּה טְבוּעוֹת וּגְנוּזוֹת
ה' ה' א-ל רחום וחנון	יום חמישי של עשי"ת, נעילה	אֲזַכְּרָה אֱלֹקִים וְאֶהְמִיָּה. בְּרֹאוֹתֵי כְלִיעִיר עַל־תְּלָה בְנוּיָה. וְעִירֵהָאֱלֹקִים מְשַׁפֵּלָה עַד שְׂאוֹל תַּחֲתֶיהָ	וְעִירֵהָאֱלֹקִים מְשַׁפֵּל עַד שְׂאוֹל תַּחֲתֶיהָ

ראה בעניין זה דברי מו"ר הרב רבינוביץ זצ"ל כאן ובאן.